

QL
461
.R873
ENT

Kot. 13 tuzet 7
1906: szept.

1906: sept.

3 9088 01427 0714

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

XIII. kötet. 1906. Szeptember 7. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

*

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNEL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS és CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1906.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA
VIII., FŐHERCZEG SÁNDOR-UTCA 19.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor

Tartalom.

<i>Jablonowski József</i> : A répalevelet pusztító paizsos bogarak. (Két ábrával.)	135
<i>Bartal Alajos</i> : Adalék Magyarország légy-faunájához II.	140
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XIV.	144
<i>Dr. Fischer Herminius</i> : Adalék Kassa környékének lepke- faunájához. III.	150
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország szú-féléi. III.	155

Irodalom.

<i>Reitter Edm.</i> Übersicht der paläarkt Aromia. Besprochen von E. Csiki.	154
--	-----

**A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani
szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-
utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.**

**A budapesti entomologusok minden pénteken este a Kaszás-
féle (Muhrt utóda) vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.**

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903, 1904 és 1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható, ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadónkhoz (VIII., Fh. Sándor-utca 19.) címzendők.

A répalevelet pusztító paizsos bogarak.

Irtó Jablonowski József.¹⁾

I.

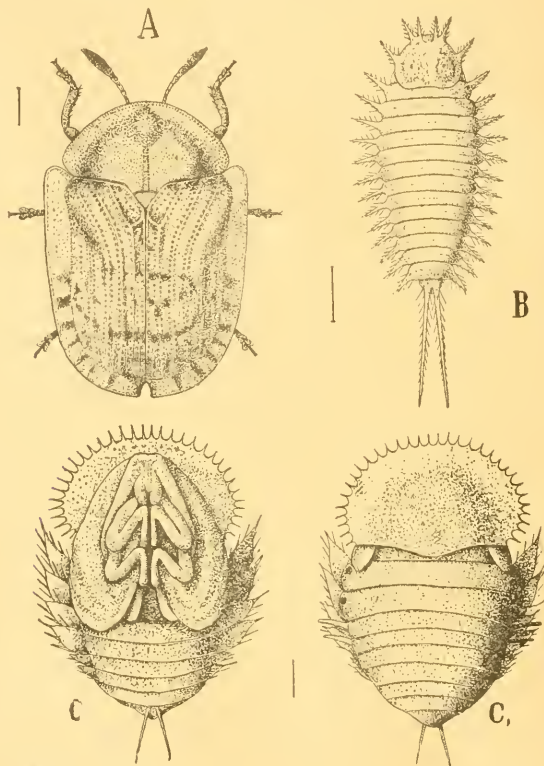
Ez a bogáresoport, a mely a zsenge koron túl, de az erősödés elején levő, vagy a már félig megerősödött répát bántja, a libatopfélék (*Chenopodium*) révén kerül a répára, mert az itt figyelembe jövő leggyakoribb faj, a paizsos labodabogár (*Cassida nebulosa* L.) fiatal korát határozottan az említett és nálunk — fájdalom! — a legközönségesebb útszéli gyomon éli le.

A paizsos labodabogár (*Cassida nebulosa* L.). Lapos testű. felül rozsdás vereses, kissé szemyes-zöldes színárnyalatú, 4---5 mm. hosszú. Feje nem látszik, mert a mellkas paizsa mindig eltakarja; csápját pedig csak a járkáló bogáron láthatjuk; vége kissé bunkós, szürkés-barnás színű, fehérés szőrű, töve pedig olyan vereses-rozsdás színű, mint a test többi része. A mellkas felső része nagy, elül félkör-alakú, hátul ívelt, felszíne közepén kissé domborodó, széles paizszsá alakult át; felszíne tele van kisebb-nagyobb, kerekded és meglehetősen sűrű bemélyedéssel. Fedőszárnya együttesen valamivel szélesebb a mellkas paizsánál, elülső külső sarka kissé előre nyúlik, felszíne együttesen kissé domború, de külső széle köröskörül lapos karimaszerű, oldala hajlott és ivalakban domborodik. A fedőszárny mindenik felén kilencz-tíz bemélyedő pontsor és közte egy-egy kiemelkedő borda van; legtöbbször azonban úgy látszik, hogy két pontsor két kissé jobban kiemelkedő borda közé esik s a két pontsort egymástól elválasztó harmadik borda olyan alacsony, hogy alig vehető ki; a fedőszárnyak felszíne veres-s-zöldes, szinte annyira elmosódott, hogy méltán kijár neki a deák jelző-név,

¹⁾ Mutatvány szerzőnek „A cukorrépa állati ellenségei“ című művéből, megjelent Budapest, 1906.

hogy ködös (*nebulosa*); ezen elmosódott alapszínben látható több-kevesebb, kisebb-nagyobb és szabálytalanul szerte szét szórt fekete folt, vagy pont is. Lábán a czomb hegye, a szára s a lábízek veresek. Potroha fekete, de széle szennyes-vörhenyes színű. *Cassida* deákul paizsot jelent.

Lárvája lapos testű, tüskés testszélű, igen élénk zöld színű, fehér foltos, noha a hátát takaró piszok miatt e szín olykor alig látható. A lárvánál is, kivált az öregebbnél, szintén alig látszik

r. Benzúr Elek.

1. ábra. *A* = a paizsos labodabogár. *B* = lárvája. *C* = bábja alulról, *C1* = ugyanaz felülről. (Nagyítva)

a fej, mert a mellkas paizsa takarja. A mellkas lapos paizsa elül két iker, oldalt két-két ágas és hosszú tüskével van ellátva; az iker-füske egy töből ered s úgy látszik, mintha két tűske volna, mely annyira közel egymáshoz eredt, hogy töve összenőtt. Ugyan-
csak ilyen ágas oldalú tüskével van felszerelve minden testszelvény oldala. A tüskék sárga színűek. Az utolsó testszelvény hátán két hosszú, villaszerű nyúlvány van, a melyet az élő larva

hátra és teste fölé hajlít, hogy így hátán a nedves piszkot (levedlett bőrt és ürülékét), a mely bizonyára némi védelmet nyújt neki üldöző ellenségei ellen, a lecsúszásban megakadályozza. Lába rövid, hegye egy-egy erős, de rövid hajlott karommal végződik. A lárva, ha megnőtt, 7—8 mm., villás nyúlványa pedig 3.5—4 mm. hosszú.

Bábja, a mely szintén feltünő alakú s a lárvával egy helyen él, lapos testű, a lárvánál rövidebb és nem olyan feltünően villás farú, bár testhegye szintén két, de rövidebb nyúlvánnyal végződik. Színe zöld, de szélei fehéresek, hátán két sárgásfehér sáv van. A mellkas paizsa nagyobb a lárváénál, olyan nagy, mint a bogaré, de széle elül és oldalt tüskés. A potroh első öt szelvényének oldalán egy-egy előre álló, szárnyyszerű lemez van, köztük az első a legnagyobb, a többi fokozatosan kisebbedik.

Más labodabogarak. A paizsos labodabogárral egyidejűleg előfordulhat a répán a zöld labodabogár (*Cassida viridis* L.), a mely 9—10 mm. hosszú, tehát hosszabb és szélesebb az előbbinél, domborodottabb hátú és zöldszínű; fedőszárnyán nincsenek fekete foltok és felszíne sűrűn, rendetlenül pontozott; pontsorok, bordás pontsorközök szintén hiányzanak róla. Lárvája szakasztott olyan alakú, mint a paizsos labodabogaré, de valamivel nagyobb és világosabb színű, hátán egy sötétebb sáv van, a mely két fehér sáv között halad s a mely a test negyedik szelvényén a legszélesebb; a két fehér sáv befelé tekintő széle zeg-zugos; a mellkas tüskéje hosszabb, mint ama fajnál, a rajta levő ágak hosszabbak és számuk is nagyobb. Hátán a levedlett bőrmaradékok között lévő ürüléke nem csomós, hanem fonalas. Nem annyira labodán, mint inkább az erdei tisztos-fűvön (*Stachys silvatica*) él, a mely neve ellenére nemesak az erdőben, de Alföldünk rónáján is közönséges; hogy akad-e a mi szántóföldi és szintén közönséges tarlóvirágunkon (*Stachys annua*) is, nem tudom.

A hosszukás labodabogár (*Cassida vittata* Vill., vagy más-ként *oblonga* Illig.) a paizsos labodabogárnál kisebb, csak 3.8—4 mm. hosszú és keskenyebb. Az élő bogár színe zöld; fedőszárnyáról a fekete foltok és pontok hiányzanak; fedőszárnyának felszíne pontsoros ugyan, de a pontsorközök nem bordások. E bogár kártevéséről és lárvájának megbízható leírásáról nem talállok megemlítést. Az eset, a mely *Cassida vittata* V.-t a répa-pusztítók irodalmába juttatta, 1870-ben történt. Róla a bécsi es. k. állat- és növénytani társaság ezen év jun. 1.-i ülésén

Frauenfeld lovag tett jelentést. Jelentésének¹⁾ okául egy levél szolgált, a melyet ő Pardubitz mellől kapott. „A mellékelt bogarak, írja a levél írója, annyira nagy mértékben pusztítják itt a ezukorrépát, hogy az egészen fönkretettnek tekinthető, ha a bajon nem segítünk. Nehány nap múltán semmi sem marad meg.

2. ábra. A paizsos labodabogártól megragott levelű libatop (fél nagyságban.) csak a gyökér. „Az igaz, hogy a küldött bogár a *Cassida vittata* V. volt, de kérdés, hogy vajjon ez volt-e a kártevő? A kártétel módja, hogy t. i. a répából csak a gyökér marad meg, valószínűvé teszi, hogy itt más állat is lehetett a pusztító, a mely a répát csakugyan a gyökérig teszi tönkre, holott a labodabogarak

¹⁾ Verhandlungen der k. k. Zool.-Bot. Gesellschaft in Wien 170. 3) Sitz. 44–45. 1.

(*Cassida*) annyira jellemző levélragásáról, a melyről alább lesz szó, hallgat. Valószínűnek tartom, hogy az illető, mint az már annyi sok más hasonló esetben megtörtént, futólagos keresés után más bogarat nem talált s így a kezéigyébe véletlenül jutott bogarat (*Cassida vittata* Vill.) vádolta meg a kártevéssel.

Kaltenbach szerint ez utóbbi bogár a csalánon és más munkák szerint az aczaton (*Cirsium arvense* L.), a esibelhúron (*Spergula*) s a fekete búzavirágon (*Centaurea nigra*) él.²⁾

Mint hogy tehát számottevő kárt csak a paizsos labodabogár okoz, az alábbiakban csak ő róla lesz szó.

Életmódja. A paizsos labodabogár kora tavasszal mint bogár jelenik meg s eleinte, míg gazdanövénye megnő, észeltalanul bolyong. Majd lassankint gyülekezni kezd a fejlődő, levelesedő libatopon. Május elején párosodik. Pusztá-Poóni (Almássy Imre gróf uradalmában) 1905-ben a ezukorrépában sűrűn kihajtó libatopon május 4-én sűrűn párosodott és vígan röpködött egyik növényről a másikra; ugyanez év május 26-án Nagyhortobágyon a tavaszi búzában hatalmasan megnőtt libatopon szintén javában folyt a párosodás, de a libatop levelén már sok volt a letojt tojás is. Két évvel korábban pedig Pusztá-Varsányban feljegyeztem, hogy június 10-én a libatopon még igen kevés tojás van és igen sok parányi lárvá között akad egy harmadnyira feleserepedett nagyobb lárvá is, a mely a libatopnak (valószínűleg *Chenopodium album* L.) levelét annyira lerágta, mint a miként azt az akkor szedett s itt bemutatott egyik példány felére kisebbitett képén láthatjuk. De június 27-én volt ugyanott teljesen kifejlődött bogár is.

Ezekből az adatokból tehát nyilvánvaló, hogy a labodabogár lassan gyülekezik a labodán, tojás lerakásának ideje pedig elhúzódnak egészen június végéig.

Tojasát a libatop levelének fonákjára tojja, de ha e gyom, teszem azt sűrű, árnyékos búzában, bükkönyben vagy nagyobb gaz között terem, látható a tojása a levél színén is. Tojasát kis esomóba tojja. E esomó körülbelül olyan nagy, mint a bogár fél teste. Egy esomóban 6—10—15 tojás van és sűrű, ragadós, kocsonyás anyaggal annyira be van takarva, hogy a tojás alakja csak kevéssé látható. Tojása hosszukás, 1 mm. hosszú és szennyes zöldes-fehér. A tojás egymás mellett és egymás fölött két rétegben fekszik a esomóban. A frissen letojt

²⁾ Kaltenbach J. H.: Die Pflanzenfeinde. 1874. — 64. és 527. i.

tojáscesomó olykor halavány hússzín-veresnek látszik. A hol eddig figyelemmel kísértem, akad a libatopon mindenütt. Magyar-Óvár libatopos utezójától kezdve le egészen Brassóig s a mező minden útja, gyomos földje, ha terem rajta a libatop, fertőzve lehet e bogár tojásával.

A kikelő lárvá keskeny, de nagyjából már is olyan alakú, mint az egészen megnőtt lárvá. Ilyenkor még karesú és farnyúlványa igen hosszú. A tojásból kikelt lárvá teste 0.8, a nyúlványa pedig majdnem 1 mm. hosszú, idővel a test 1.15, a farnyúlvány 1 mm., míg későbbben a farnyúlvány aránylag rövidebb lesz, mert a test 1.6, a nyúlvány pedig 1.38 mm. Ez az arány azután majdnem állandó marad.

Adatok Magyarország légy-faunájához.

Irtá Bartul Alajos. *)

II.

Fam. Conopidae.

Myopa stigma Mg. Bp., Köhid. — *occulta* Mg. Köhid.

Glossigona bicolor Mg. Ó-Buda.

Zodion cinereum F. Tisza-Alpár, Köhid.

Conops resicularis L. Bp.

Physocephala pusilla Mg. Köhid.

Fam. Muscidae.

Meigenia bisignata Mg. Köhid.

Masicera silvatica Fll. Bp., Viség. — *scutellata* Rndi. Bp.

Parexoria rutila Rndi. Viség.

Ceromasia ferruginea Rndi. Bp.

Phorocera cilipeda Rndi. Korones.

Bothria pascuorum Rndi. Bp., Köhid., Tata.

Setigena caesifrons Schin. Viség.

Gonia fasciata Mg. Bp. — *ornata* Mg. Félégyháza.

Cnephala bisetosu BB. Köhid.

Baumhaueria goniaeformis Mg. Bp., Ó-Buda.

Macquartia chalybeata Mg. Bp., Köhid., Terehova.

Sesiophaga glirina Rndi. Köhid.

Demoticus frontatus Bohem. Köhid.

*) Dolgozat a budapesti Paedagogium biológiai laboratóriumából.

1) E jegyzékben a legsűrűbben előforduló helyneveket esetleg rövidítve is használjuk, pl. Budapest = Bp., Köhidgyarmat = Köhid., Tata-Tóváros = Tata., Visegrád = Viség.

- Aphria longirostris* Mg. Kőhid.
Leskia aurea Fll. Korones.
Oliveria lateralis F. Bp., Kőhid.
Ocyptera bicolor Oliv. Tisza-Alpár. — *pilipes* Lw. Kőhid. —
brassicaria Fll. Kőhid. — *interrupta* Mg. Kőhid., Pécs.
Fabricia ferox Mg. Viseg., Terehova, Mehadia.
Pelleteria tessellata Mg. Kőhid.
Tachina fera L. Félégyháza, Harta, Hatvan, Viseg., Kőhid.,
Terehova.
Plagia ruralis Fll. Bp., Kőhid.
Cyrtophlebia nigripalpis Rndi. Viseg.
Siphona cristata F. Kőhid. — *geniculata* Mg. Kőhid., Libád.
Gymnosoma rotundatum L. Bp., Hatvan, Viseg., Tisza-Alpár,
Kőhid.
Stylogymnomyia nitens Mg. Kőhid.
Cercomyia curvicauda Fll. Viseg., Libád.
Besseria melanura Mg. Viseg., Kőhid.
Psalida simplex Fll. Kőhid.
Phasia analis F. Kőhid., Tata. — *crassipennis* Mg. Mező-
kövesd, Terehova.
Ananta lateralis Mg. Kőhid.
Allophora pusilla Mg. Bp., Kőhid.
Hyalomyia obesa F. Kőhid.
Clytia continua Pz. Kőhid. — *helvola* Mg. Kőhid.
Phyto melanocephalus Mg. Bp. — *parvicornis* Mg. Bp.,
Kőhid.
Styloneuria Manii BB. Bp.
Tephromyia grisea Mg. Korones
Cynomyia mortuorum L. Bp.
Onesia sepulchralis Mg. Bp., Viseg., Tata., Terehova. —
floralis R. Desv. Bp., Terehova.
Sarcophaga coerulescens Rndi. Terehova. — *v. carnaria* Rndi.
Bp., Harta, Viseg., Kőhid. — *atropos v. filia* Rndi. Bp., Viseg.
— *var. noverca* Rndi. Bp. — *v. agricola* Mg. Bp., Viseg., Kőhid.
— *v. privigna* Rndi. Bp., Kőhid., Tata., Terehova. — *melanura*
Mg. Bp. — *clathrata* Mg. Bp. — *erythrura v. consanguinea* Rndi.
Bp., Viseg., Kőhid. — *haemorrhoea* Mg. Harta, Hódmező-Vásárhely,
Mehadia. — *arvorum* Mg. Bp., Viseg. — *affinis* Fll. Bp., Viseg.
Agria hungarica BB. Kőhid.
Miltogramma oestracea Mg. Kőhid.
Nemorea maculosa Mg. Kőhid.
Dexia rustica Fll. Kőhid., Tata.
Dinera grisescens Fll. Kőhid.
Myiocera carinifrons Fll. Terehova.
Stomoxys calcitrans L. Bálványos.
Pollenia rudis F. Bp., Harta, Kőhid., Tata., Terehova. —
respillo Mg. Terehova.
Myiospila mediatubunda F. Bp.
Gramphomyia maculata Scop. Korones.

Musca domestica L. Kőhid. — *corvina* F. Bp., Kőhid., Mehádia.

Plaxemyia vitripennis Mg., Kőhid.

Cyrtotrura pascuorum Mg. Bp., Kőhid.

Mesembrina mystacea L. Terehova

Pyrellia serena Mg. Korones — *aenea* Ztt. Korones.

Lucilia regina Mg. Bp. — *caesar* L. Bp., Viseg., Félégyháza, Harta, Kőhid. — *ruficeps* Mg. Bp. — *sericata* Mg. Bp., Tata., Kassa. — *cornicina* Fll. Terehova, Korones.

Calliphora vomitoria L. Bp., Terehova. — *erythrocephala* Mg. Bp., Kőhid., Bálványos. — *grönländica* Ztt. Bp.

Aricia lucorum Fll. Bp. — *serra* Mg. Bp. — *erratica* Fll. Harta. — *pallida* F. Kőhid.

Spilogaster respertina Fll. Bp., Viseg. — *duplicata* Mg. Bp., Kőhid. — *whana* Mg. Viseg. — *pagana* F. Bp. — *separata* Mg.

Hydrotæa dentipes F. Bp., Kőhid. — *scambus* Ztt. Bp.

Ophyra leucostoma Fll. Kőhid.

Homalomyia canicularis L. Bp., Ó Buda, Kőhid., — *scalaris* F. Bp., Tata. — *serena* Zett. Bp., Terehova.

Hybomyia variata Fll. Kőhid. — *strigosa* Fll. Bp., Viseg., Kőhid. — *cinerella* Mg. Ó-Buda, Kőhid. — *coarctata* Fll. Kőhid. — *criniventris* Ztt. Bp., Libád. — *seticrura* Rudi. Kőhid. — *penicilaris* Rudi. Kőhid., Tata. — *cardui* Mg. Libád.

Anthomyia pluvialis L. Bp., Kőhid. — *c. procellaria* Rudi. Bp. — *albicincta* Fll. Korones. — *sulciventris* Rudi. Kőhid. — *ciliocrura* Rudi. Bp., Kőhid. — *radicum* L. Bp., Viseg., Kőhid. — *rufipes* Mg. Bp., Kőhid.

Hylephila buccata Fll. Bp. — *unilincata* Ztt. Bp. — *curvicauda* Ztt. Bp. — *scipia* Mg. Bp., Terehova. — *floccosa* Mcq. Bp. — *ciliocrura* Rudi. Tata.

Coenosia nigrigidula Rudi. Bp., Viseg., Kőhid. — *tigrina* F. Bp., Viseg., Kőhid. — *vittipes* Rudi. Bp. — *agromyzella* Rudi. Bp., Viseg.

Schoenomyza litarella Fll. Kőhid.

Lispe melaleuca Lw. Kőhid.

Cordylura pubera L. Kőhid.

Amaurosoma flavipes Fll. Bp.

Scatophaga stercoraria L. Bp., Kőhid. — *melanaria* F. Bp., Terehova.

Helomyza univittata r. Ross. Kőhid.

Blepharoptera flavicornis Lw. Bp., Ó-Buda.

Cormoptera limbata Mg. Bp.

Limnia unguicornis Scop. Kőhid., Libád.

Ortalis centralis F. Viseg. — *ruficeps* L. Bp., Viseg., Kőhid.

Rivellia syngenesiae F. Kőhid.

Platystoma seminationis F. Hatvan, Tata.

Ulidia erythrophthalma Mg. Kőhid.

Sapromyza plumicornis Fall. Kőhid., Libád. — *obsoleta* Fall. Bp. — *ruficeps* Mg. Bp., Viseg., Libád.

Laurania aenea Fall. Kőhid.

Lonchaea vaginalis Fall. Bp.

Ocyphara miliaria Schrk. Bp.

Tephritis pulchra Lw. Bp. — *conjuncta* Lw. Kőhid.

Urellia stellata Fuessli. Kőhid.

Septs cynipsea L. Pélegyháza, Kőhid. — *pectoralis* Meq. Kőhid.

Nemopoda cylindrica F. Bp., Viseg. — *stercoraria* R. Desv. Kőhid.

Thenira patris Mg. Bp., Ó-Buda.

Piophilæ casei L. Terehova, Szegimalom.

Madiza glabra Fall. Bp.

Calobata ephippium F. Kőhid.

Micropeza corrigiolata L. Kőhid.

Psila rosae F. Ó-Buda, Kőhid.

Platycephala umbraculata Mg. Kőhid.

Meromyza variegata Mg. Kőhid. — *saltatrix* L. Kőhid., Libád.

Centor bereris Fall. Kőhid. — *myopinus* Lw. Kőhid.

Haplegis divergens Lw. Kőhid., Libád.

Chlorops taeniopus Mg. Viseg., Kőhid.

Oscinis maura Fall. Bp., Kőhid. — *frit* L. Bp., Kőhid. — *humeralis* Lw. Bp.

Siphonella pum lionis Bjerkand. Kőhid. — *trilineata* Ztt. Kőhid.

Gymnopa subsaltans F. Bp.

Hydrellia griseola Fall. Bp., Kőhid.

Stegana curtipennis Fall. Kőhid.

Gitona distigma Mg. Bp.

Drosophila transversa Fall. Kőhid. — *funbris* F. Bp., Libád. — *fenestratum* v. *melanogaster* Mg. Bp. — *graminum* v. *griseola* Zett. Bp., Kőhid.

Opomyza germinationis L. Kőhid. — *florum* F. Kőhid.

Baliocera tripunctata Fall. Kőhid.

Geomyza combinata L. Kőhid.

Ochthiphila polydistigma Mg. Kőhid. — *aridella* Fall. Kőhid.

Lobioptera speciosa Mg. Bp.

Agromyza nigripes Mg. Bp., Kőhid. — *morinella* Zett. Kőhid. — *pulicaria* Mg. Kőhid. — *carbonari* Ztt. Kőhid.

Phytomyza affinis Fall. Bp. — *obscura* Fall. Kőhid.

Borborus geniculatus Meq. Bp., Kőhid. — *niger* Mg. Bp. — *equinus* Fall. Bp.

Sphaerocera subsaltans F. Ó-Buda, Kőhid. — *pusilia* F. Kőhid.

Eimosina pumilio Mg. Bp. — *eutosa* Stenk. Bp.

Microphorus ceutinus Meq. Bp., Kőhid.

Platypalpus flavipes F. Bp., Kőhid. — *bicolor* F. Viseg., Kőhid.

Pegomyia sebaria Wd. Viseg.

Fam. Hippoboscidae.

Hippobosca equina Lin. Kőhid.

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

XIV.

14. *Vanessa polychloros* F.¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. 477. (1758); Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 13. fig. 1. (1777).

Alapszíne sárgás vörös, fekete foltokkal. A felső szárny elülső szegélyén 3 fekete folt áll, melyeket egymástól s az apextől sárga foltok különítenek el; a szárny közepén 2, belső szegélyén szintén 2 fekete folt van. Az alsó szárny elülső szegélyén nagy fekete, mellette kifelé sárga folt jelentkezik. Alul feketés barna, világosabb és sötétebb vonalakkal; az alsó szárny közepén sárgás pont mutatkozik. A lábak sötét barnák.

Hazánkban országszerte igen gyakori, jun. közepétől jul. közepéig. A budapesti példányok többnyire igen nagyok (50—61 mm.) Igen ritka a kisebb és élénkebb színű *ab. pyromelas* Fr.²⁾, melyet eddig csak Eperjesen és Malomvízen figyeltek meg.

Petéje hordó alakú, a nőtény nagy csoportokban (200-ig) levelekre rakja le. *Hernyója* szürkés barna, hátán tüskés, 60 mm. hosszú; május közepétől június közepéig társasan és következő növényben: *Ulmus campestris* (szilfa), *Salix alba* (fűz), *Populus tremula* (rezgő nyárfa), *Cerasophora dulcis* és *acida* (eseresnye és meggyfa), *Pyrus communis*, *malus* és *cydonia* (körte-, alma- és birsalmafa), kivételesen *Cornus mas* (somfa), délszaken *Celtis australis* (ostorfa) is.

Bábja barna, feje kéthegyű, hátán néhány fémes folt mutatkozik.

Parazitái: *Tachina omnivora* Brischke, *Erorista inclinata* Mg., *Eutachina larrarium* Htg. Díptera-fajok; *Pteromalus puparum* (L.) Swed., *polychlori* Rtz. Chalcidida-fajok; *Microgaster fossulata* Bouhé, Braconida-faj; *Amblyteles camelinus* Wesm., *Ichneumon luctatorius* L. Ichneumonida-fajok.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A- és F.-Ausztria és Szilézia III—IV., VII—VIII., Karinthia IV., VII—VIII., Morvaország IV., VII., Csehország, Galiczia III—IV., VII., Bukovina és Románia VI—VIII.

¹⁾ Polychloros: igen sárga.

²⁾ Pyr: tűz, melas: fekete.

Elterjedési köre. Stockholmtól Algirig 60—80° (Ázsiában a Himalajaig 20°) és Spanyolországtól Japánig 10—160°.

15. **Vanessa xanthomelas** Esp.¹⁾

Esper. Die europ. Schmetterl. in Abbild. 1. tab. 63. fig. 4. (1777.)

A szárnyak alapszíne élénk sárgás vörös; a felső szárny esüese előtt kis fehér harántos folt áll. Különbözik igen hasonló az előbbi fajhoz, csak hogy alapszíne élénkebb színű, külső szegélye csipkésebb; az alsó szárny elülső szegélyén a sárga folt alig látható, külső szegélye szélesen fekete; a lábak barnás sárgák. Alsó lapja világosabb színezésű. Kifeszítve 55—62 mm.

A Tenger mellék kivételével egész Magyarországon, de aránylag kevés helyen fordul elő és nagyobbára ritka, csak helyenkint és főleg hernyó alakjában olykor gyakori. Fűzek körül szokott repkedni június-júliusban.

Eperjesen, ahol némely évben igen nagy mennyiségben tenyésztették, többféle eltérését figyelték meg. Ilyenek: 1. Nagy fekete foltokkal és igen széles fekete szegélylyel, melyben a kék pettyek igen aprók; 2. A szegély kék tünetű, kék pettyei igen nagyok; 3. Kék pettyek nélkül; 4. A szegély igen széles és valamint csaknem az összes fekete foltok elmosódott, az alsó szárnyon csak alul van két nagy kék petty; 5. Az *ab. Chelys* Mitis²⁾, melynek felső szárnyán a costális 3 nagy folt egybefolyt, azonkívül tövén és közepén egy-egy fekete petty áll; az alsó szárny középső foltja a rendesnél kétszerre nagyobb. A törzs-alakhoz úgy viszonylik, mint az *ab. testudo* a *polychloros*-hoz. Dahlström Gy. Eperjesen 1899-ben hermaphroditát is tenyésztett; balra ♀, jobbra ♂.

Hernyója fekete, hátán két fehéres hosszanti vonal fut le, a tüskék feketék, 45—50 mm. hosszú. Május elejétől június elejéig társasan él *Salix caprea*, *acuminata*, *glauca* és *vitellinán* (fűzfélék), *Ulmus campestris* (szilfa) és *Populus* (nyárfa) féléken. *Bábja* vöröses barna, femes foltok nélkül.

Parazitái: *Machaira serriventris* Rdi., *Blepharidea vulgaris* Mg. Diptera-fajok; *Amblyteles camelinus* Wesm. Ichneumonida-faj.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.-Ausztria VII., Salzburg, Cseh- és Morvaország VI—VII., Szilézia VII—IV., Bukovina VI—VII. V., Bulgária, Románia VII—VIII. IV.

¹⁾ A vöröses fekete.

²⁾ *Chelys*, család.

Elterjedési köre: Szt.-Pétervártól Kis-Ázsiáig 60°–40° és Felsőszásztól Japánig 25°–160°.

4. nem. **Polygonia** Hb.¹⁾ (Grapta Kirby.)

A felső szegély hajlítotabb, a belső zug kiállóbb mint az előbbi nemnél; csak az egyik fajnál (*L-album*) egyenesebb a belső szegély. A tapogatók sűrűn pikkelyezettek, a rövid pikkelyek közt kevés a puha szőr; középső ízük nem megvastagodott, végső ízük rövid. A *hernyó* hengeres, ágas-bogas kemény tüskékkel borított. A *báb* púpos, többnyire fémfényű, feje kéthegyű.

1. Mindkét szárny elülső szegélyén fehér folt áll 2
Mindkét szárny elülső szegélyén ninesen fehér folt 3
2. az alapszín sárgás vörös; az alsó szárnyon alul L- vagy V-alakú fehér rajz van **L-album** Esp.
3. Az alapszín sárgás vörös; az alsó szárnyon alul C-alakú fehér rajz van **C-album** L.
Az alapszín rozsdás barna; az alsó szárnyon alul 2 apró fehér vonal van, mely szöveget alkot **Egea** Cr

16. **Polygonia L-album** Esp.²⁾

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. 2. p. 69, tab. 62. fig. 3 a, b (1780); *V-album* Fabricius, Mantissa Insectorum II. 50 (1787); *Van-album* Marshall & Nicéville, Butterflies of India II. p. 236 (1885).

A szárnyak alapszíne sötét sárgás vörös, a fekete rajzolat olyan mint a *Vanessa polychloros*-é; a felső szárny elülső szegélyén, a szárny esüsen háromszög alakú fehér folt van. Mindkét szárny szegélye fekete, mögötte befelé sárgás pettyek sorakoznak. Alul szürke és barna színnel márványozott, fehéres középső sávval; az alsó szárnyon fehér L- vagy V-alakú rajz áll Kifeszítve 58–65 mm.

A Tenger mellék kivételével csaknem egész Magyarországon, de aránylag kevés helyen található jun.-júliusban

Hernyója feketés barna vagy kékes szürke, hátán széles sárga sávval és sárgás tüskékkel, 45–50 mm. hosszú. Május-júniusban társasan él következő növényeken: *Betulus alba* (nyírfa), *Salix* (fűz), *Ulmus campestris* (szilfa), *Hippophaë rhamnoides* (kipófa), *Alnus* (égerfa), Oroszországban *Ribes grossularián* (egres) is. *Bábja* barnás szürke, 4 ezüst foltal.

¹⁾ Polus: sok, gono: térd, szöglet.

²⁾ A fehér L.

Parazitája: *Argyrophylax pupiphaga* Rdl. Diptera-faj.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.- és F.-Ausztia IX., Cseh- és Morvaország VI—VII., Szilázia VII—VIII., Bukovina VII—IX., Románia VI—VIII., Bulgária.

Elterjedési köre: Kasantól Kasmirig 56—35° és Karlsbadtól Japánig 31—160°.

17. *Polygonia C-album* L.¹⁾

Linné, Systema Naturae. Ed. X. 477 (1758); Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 13. fig., tab. 59. fig. 3. (1777.)

Alapszíne sötét rozsdás barna vagy sötét sárgás vörös, a szegély sötét barna. Felső szárnyán az elülső szegélyen 3, közepén 3 és belső szegélyén 1 fekete folt áll. Az alsó szárny középterén 2—3 fekete folt van, a széles barna külső szegélyen barna pettyek sorakoznak, alsó lapján C-alakú fehér rajz látható.

Hazánkban országszerte két ivadéban fordul elő (jun. közepétől jul. végéig és aug. közepétől okt. közepéig s kitelevén május végéig): kivált szilfák közelében szokott röpködni. Az I. ivadék szabályos nagyságú (40—46 mm.) Ennek két alakja különböztethető meg: 1. Az egyik vöröses barna, erőteljes rajzolattal, alul egyszínű barnás szürke vagy tő felől feketés barna, külső felén barnás szürke; 2. Világosabb, csaknem sárgás barna, megfogyatkozott rajzolattal; alul is világosabb, azaz: tő felől szürkés barna, külső felén pedig világos barnás szürke. Közte ritka az *ab. f-album* Esp.²⁾, melyen a felső szárny costalis fekete foltjai, olykor az alsó szárny foltjai is egybefolytak, alul pedig némelykor C helyett f mutatkozik. (Pozsony, Eperjes, Nagygág), Budapesten Anker Lajos fogott egy példányt, mely egészen fekete s teljesen rajztalan volt.

A II. ivadék, a *var. Hutchinsoni* Young³⁾ (*var. lutescens* Harcourt)⁴⁾ nagyobb (48 mm-ig); alapszíne sárgás barna, fekete foltjai aránylag kisebbek; alul barnás. (Budapest, Puj.)

Petéje hosszukás, fölül lapos, kékes zöld színű. *Hernyója* barna, hátán az első 6 gyűrű vöröses sárga, a többi fehér, 55 mm. hosszú. Május-juniusban és augusztusban következő növényeken él: *Urtica dioica* és *urens* (csalány), *Ulmus campestris*

¹⁾ A fehér C.

²⁾ A fehér f.

³⁾ Hutchinson angol lepkész után.

⁴⁾ Az arany-sárgás.

(szilfa), *Humulus lupulus* (komló), *Paulus vulgaris* (zelniceze), *Corylus avellana* (mogyoró), *Lonicera xylosteum* (lonez), *Ribes rubrum* és *grossularia* (ribizke és egres), *Rubus idaeus* (málna), *Carduus* (bogács). *Bábja* vöröses barna, fémese foltokkal.

Parazitája: *Pteromalus puparum* (L.) Swed. Chalcidida-faj.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztria VI—VII, VIII—IV., Karinthia III—X., Morvaország V. IX., Galiezia IV., Bukovina III V., VII—VIII., IX—X.

Elterjedési köre: Laphontól Kis Ázsiáig 68—40° és Spanyolországtól Japánig 10—160° és Észak-Amerikáig.

18. *Polygonia Egea* Cr.¹⁾

Cramer, Papillons exotiques. Tab. 78. fig. C. D. (1778); Herbst & Jablonsky, Natursystem aller Insecten. Tab. 160. fig. 5. 6. (1784); *triangulum* Fabricius, Entomologia systematica III. 1. 125 (1793); *Vau album* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 52. fig. 1. (1777).

Alapszíne világos rozsdás barna; rajzolata olyan mint az előbbi fajé, a foltok azonban jóval kisebbek. Alul barnás vörös, sárga vegyülettel, sötétebb színű finom harántos vonalakkal és foltokkal; az alsó szárnyon két apró fehér vonal van, mely szöveget alkot. Kifeszítve 40—55 mm.

Hazánknak csakis délibb fekvésű vidékein, ott is meg lehetős ritkán fordul elő 3 ivarlékban. (ápr.—máj., jun.—jul. és okt.)

A nyári ivadék az *ab. j-album* Esp.²⁾, melyen a felső szárny szegélyterén levő két fekete petty hiányzik. A *var. autumnalis* Stef.³⁾ élénkebb, vörösebb, pettyei nagyobbak. Ezen két alakot csak Fiumenál, Portorén és Losinján figyelték meg. Ez a faj hazánkban éri el elterjedésének legészakibb határát.

Hernyója kékes szürke vagy halvány fekete, sárga és fekete harántos sávokkal. Tápláló növényei: *Parietaria diffusa* (falfű), *Salix* (fűz), *Ulmus* (szilfa), *Urtica* (csalány), *Ribes* (ribiszke), *Lonicera* (lonez) és *Corylus* (mogyoró). *Bábja* tüskés, barnás színű, olykor ezüstös foltokkal.

Előfordul a szomszédországok közül csupán Krajnában VII—VIII. és Bulgáriában.

Elterjedési köre: Nagyváradtól Cyprus-g 47—35° és a Provenecetól Persiáig 23—70°.

¹⁾ Aegea, Aphrodite mellékeve.

²⁾ A fehér j.

³⁾ Az őszi.

6. nem. **Arachnia** Hb.¹⁾

Az alsó szárny középsejtje nyitott; a bozontos szőrös tapogatók középső íze nem megvastagodott, a *csáp* bunkója tojás alakú. A *hernyó* hengeres, tüskés. A *báb* feje kéthegyű. Európában csak egy faj él.

19. **Arachnia Levana** L.²⁾

Linnaeus, Systema Naturae. Ed. X. 480 (1758): Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab 15. fig. 2 (1777).

Szárnyainak alapszíne vöröses sárga, számos fekete pettyel, bennük hálószerű világos vonalak vannak; a felső szárny esücsán 3 apró fehér petty áll. Alul a barna, sárga, fekete és ibolyás színnek hálózatos rajzolata látható.

Hazánkban országszerte két ivadékból gyakori, máre. — ápril. és jul.—aug. Az I. ivadék 25—33 mm., a második jóval nagyobb, 30—42 mm. Az I. ivadéknak szép eltéréseit figyelték meg Eperjesen, ilyenek: 1. oly példányok, melyeken a két szárny középterén levő foltok számra és terjedelemre nézve megfigyelték vagy teljesen hiányoznak, a tőtér ellenben sötétebb, csaknem egészen fekete; 2. olyanok, melyeken mindkét szárny elülső és külső szegélye és tőtere egészen fekete, csupán a középtér világos színű, minden rajz nélkül; 3. olyan példányok, melyeken a középtér szintén rajztalan, a szegély előtt elhúzódó fekete sáv azonban igen keskeny, a tőtéren pedig néhány nagy négyszög alakú fekete folt áll.

A II. ivadék, a *var. prorsa* L.³⁾ alapszíne fekete, a két szárnyon végig húzódó középső szalag többnyire keskeny, olykor széles, fehér vagy részben halvány barnás, a tőtér apró pettyei fehéresek, a szegélyen vöröses barna vonal fut le, mely a felső szárnyon csak a belső szegély felé tisztán látható, az alsó szárnyon pedig kettős. Rendszerint a törzsfajnál gyakoribb. Hermaphroditáját (balra ♀, jobbra ♂) Dahlström Gyula fogta Eperjesen.

A II. ivadék közt, inkább ősz felé, lép fel a ritkább *ab. porima* O.⁴⁾, mely színben a *Levana*-hoz áll közel, azaz: összes sávjai és foltjai sárgás barnák, kivéve az apicalis pettyet, mely fehér marad; rajzban ellenben a *prorsa*-hoz hasonlít, csakhogy

1) Arachnia pók, a Levana rajza miatt.

2) Római istennő neve.

3) Prorsus: egyenest.

4) Porionus: taiálékony.

az alsó szárnyon levő kettős vonal egy széles sávvá alakult át, melyben részint egybefolyó fekete foltok sora áll. Ennek megfelelő az a rajz, melyet Hofmann (Gross-Schmetterlinge 2. kiad. tab. 7. fig. 8 c) adott. Másik alakja az, melyet Spuler (Schmetterlinge t. 5. f. 3 c) ábrázol.

Ez utóbbi egészben közelebb áll a *prorsa*-hoz, de tarkább, a mennyiben a fekete alapszínen az előbbi alaknak rajzolatait viseli ugyan, de középső szalagja igen halvány barnás, olykor fehér, a szegélysáv pedig élénk sárgás barna (szélesebb mint az említett rajzon). A *prima*-t csak Tavarnok, Torna, Parád, Eperjes, Szilágy-Cseh, Nagyg. Púj és Lipik környékén figyelték meg.

Petije hosszukás, fölül lapos, zöldes színű. *Hernyója* fekete vagy barnás sárga, fekete sávokkal, 30—34 mm. hosszú; májusban és szeptemberben *Urtica dioica*n (esalány) él. *Bábja* barna, olykor fémes foltokkal. A báb kitelelő, ellentétben a többi Vanessákkal, melyek lepkéje kitelel.

Parasitái 1. a *Lerana*-nak: *Machaira serriventris* Rdi., *Phorocera vernalis* R. D., *Stropharidea vulgaris* Mg., *Phryxe puella* R. D. Diptera-fajok; 2. a *prorsa*-nak: *Phryxe Vanessae* R. D., *Argyrophylax pupiphaga* Rdi., *Machaira serriventris* Rdi. Diptera-fajok.

Előfordul az összes szomszédországokban, még pedig: A.-Ausztia IV—V., VIII—IX., F.-Ausztia IV—V., VII., Szilézia IV—V., VI—VIII., Bukovina IV—V., VII—VIII., Románia V—VI., VII—IX.

Elterjedési köre: Szt.-Pétervártól a Kaukazusig 60—40° és Páristól Koreáig 20—160°.

Adalék Kassa környékének lepkefaunájához.

Összeállította Dr. Fischer Herminius.

III.

Pseudoteipna pruinata Hufn., igen gyakori.

Geometra Papilionaria L. ritka.

Euchloris smaragdaria F. ritka.

Nemoria porrinata L. igen gyakori.

Thalera fimbrialis Sc. nem ritka.

Hemithea strigata Müll. ritka.

Acidalia trilineata Sc. közönséges; — *similata* Thnbg. gyakori; — *ochrata* Sc. nem ritka; — **rufaria* Hb., — *dimidiata* Hufn. ritka; — *aversata* L. és ab. **spoliata* Stgr. nem ritka; — **inornata* Hw.; — *immorata* L. közönséges; — *rubiginata* Hufn. gyakori; — **marginepunctata* Göze; — *incanata* L. gyakori; — *strigilaria* Hb. nem ritka; — *immutata* L. nem ritka; — *ornata* Sc. gyakori.

Ephyra pendularia Cl., *punctaria* L. és *ruficiliaria* H. S. ritka.

Rhodostrophia vibicaria Cl. gyakori.

Timandra amata L. nem ritka.

Lythria purpuraria L. és g. v. *rotaria* F. gyakori.

Ortholitha plumbaria F. közönséges; — **cervinata* Schiff; — *limitata* Sc. közönséges; — *moeniata* Sc. gyakori; — *bipunctaria* Schiff. közönséges.

Minois murinata Sc. gyakori.

*Lithostege *griseata* Schiff.

Anaitis praeformata Hb. ritka, csak magasabb pontokon; — *plagiata* L. közönséges.

Lobophora polycommata Hb. ritka.

Cheimatobia boreata Hb. és *brumata* L. gyakori.

Triphosa dubitata L. ritka.

Eucosmia undulata L. ritka.

Scotosia Rhamnata Schiff. ritka.

*Lygris *prunata* L.; — *populata* L. gyakori.

Larentia dotata L. és *ocellata* L. gyakori; — *juniperata* L. ritka; — *siterata* Hufn., *miata* L. és *aptata* Hb. nem ritka; — *fluctuata* L. közönséges; — *montanata* Schiff. és *quadrifasciaria* Cl. nem ritka; — *ferrugata* L., *unidentaria* Hw. és *diluata* Bkh. gyakori; — *verberata* Sc. és *rivata* Hb. ritka; — *sociata* Bkh. gyakori; — *unangulata* Hw., *alaudaria* Fr. és *lugubrata* Stgr. nem ritka; — **albicillata* L.; — *tristata* L. gyakori; — *bilineata* L. közönséges; — *badia* Hb. ritka; — *comitata* L. gyakori.

Tephroclystia subnotata Hb. ritka

Abraxas Grossulariata L., *marginata* L. és *adustata* Schiff. gyakori.

Bapta tenerata Hb. nem ritka

Delinia pusaria L. és *exanthemata* Sc. gyakori.

Metrocampi margaritata L. és *honoraria* Schiff. ritka.

Ennomos autumnaria Wernbg. meglehetősen gyakori; —

quercinaria Hufn., ab. *infuscata* Stgr. és ab. *carpinaria* Hb. nem ritka; — *fuscantaria* Hw., ab. *effusaria* és ab. *destrigaria* ritka; — *erosaria* Hb. ritka.

Sclenia bilunaria Esp. és *tetralunaria* Hufn. ritka.

Therapis Eronymaria Schiff. ritka.

Himera pennaria L. nem ritka.

Angerona Prunaria L. nem ritka.

Urapteryx Sambucaria L. nem ritka.

Eurymene dolabraria L. nem ritka.

Opisthographtis luteolata L. nem ritka.

Epione parallelaria Schiff. ritka.

Hypoplectis adspersaria Hb. gyakori.

Caustoloma flavicaria Hb. ritka.

Venilia macularia L. közönséges.

*Semiothisa *notata* L.

Hibernia rupicaprararia Hb. ritka; — *leucophaearia* Schiff., *aurantiaria* Esp., *marginaria* Bkh. és *defoliaria* Cl. gyakori.

anisopteryx Aceraria Schiff. és *Aescularia* Schiff. gyakori.

Phigalia pedaria F. gyakori.

*Biston *hispidaria* F.; — *pomonaria* Hb. ritka; — *hirtaria* Cl. igen gyakori; — *strataria* Hufn. nem ritka.

Amphidasia betularia L. gyakori.

Boarmia cinctaria Schiff. és *gemma* Brahm. nem ritka; — *repandata* L., *roboraria* Schiff. és v. *infuscata* Stgr. és *schrenkaria* Hb. ritka; — *crepuscularia* Hb. közönséges; ab. *defessaria* Frr. ritka; — *punctularia* Hb. nem ritka.

Gnophos dilucidaria Hb. ritka.

*Fidonia *fasciolaria* Rott.; — *roraria* F. gyakori.

Ematurga atomaria L. közönséges.

Thamnonoma wauaria L. és *brunneata* Thnbg. ritka.

Phasiane petrararia Hb. nem ritka; — *clathrata* L. és *glarearia* Brahm. gyakori.

Eubolia arenacearia Hb. és g. ae. *flavidaria* I.v. ritka.

Scoria lineata Sc. igen gyakori.

*Nola *cicatricialis* Tr. májusban.

Hytophila bicolorana Fuessl. ritka.

Syntomis phegea közönséges.

Spilosoma mendica Cl., *lubricipeda* L. és *menthastri* Esp. gyakori.

Phragmatobia fuliginosa L. igen gyakori.

Parasemia Plantaginis L. és var. *hospita* Schiff. ritka.

Diacrisia Sanio L. gyakori.

Arctia Cuja L. és *aulica* L. igen gyakori.

Pericallia matronula L. a Csermely völgyben, a Kassai hegyen és Aboson, ritka.

Callimorpha dominata L. és *quadripunctaria* Poda gyakori

Hipocrita Jacobaeae L. gyakori.

Nudaria mundana L. ritka.

Mitochrista miniata Forst. nem ritka.

Endrosa irrorella Cl. nem ritka.

Cybosia mesomella L. nem ritka.

Oenonistis quadra L. igen gyakori.

Lithosia deplana Esp. és *livideola* Zinec. nem ritka: — *complanata* L. ritka.

Zygna purpuralis Brunnich., *Scabiosae* Scheven., *Achillae* Esp., *Meliloti* Esp. és *Trifolii* Esp. gyakori; — *Lonicerae* Scheven igen gyakori; — *Filipendulae* L. gyakori; — **Angelicae* O.; — *Ephialtes* L. ab. *Coronillae* Esp. és ab. *Trigonillae* Esp. gyakori; — *Carniolica* Sc., ab. *diniensis* H. S. ab. *Helysari* Hb. és v. *berolinensis* Stgr. igen gyakori.

Ino Pruni Schiff. nem ritka; — *Globulariae* Hb. és *Staticis* L. gyakori.

Cochliodon limacodes Hufn. nem ritka.

Pachytelia unicolor Hufn. gyakori; — **villosella* O.

Trochilium apiforme Cl. gyakori.

*Sciapteron *tabaniformis* Rott.

Sesia tipuliformis Cl., *respiformis* L., **empiformis* Esp. és *triannuliformis* Fr. ritka.

Cossus cossus L. gyakori, a világosságra is jön.

Zeuzera Pyrina L. nem ritka.

Hepialus sylvina L. ritka; — *hecta* L. nem ritka.

*Crambus *chrysonuckellus* Sc. — *Schönobius *gigantellus* Schiff. — *Phlyctaenodes *palcalis* Schiff. — *Pyrausta *cespitalis* Schiff. és **nubilalis* Hb. — *Cheimatophila *tortricella* Hb. — *Epiblema *mendiculana* Tr. és **Pflugiana* Hw. — *Epigraphis *Steinkellneriana* Schiff. — *Depressaria *applana* F.

Ez a nagyon is hézagos jegyzék kivált az *Acidalia*-, *Larentia*- és *Tephroclystia*-nemre nézve, valamint a *Microlepidopterákra* nézve, melyeket egyáltalán nem gyűjtöttem, — nagy mértékben bővíthető lesz. Ezek pótlására különösen felhívom a későbbi gyűjtők figyelmét, a mi rám nézve — Kassáról való távozásom miatt — sajnos már nem volt lehetséges.

Magyarország szű-féléi.

Irta Csiki Ernő.

III.

A fajok leírása:

1. **Eccoptogaster Ratzeburgi** Janson (*destructor* Ratzb., Thoms.)

Fekete, fénylő, a csápok és a lábak feje vöröses sárgásbarna, a szárnyfedők és a lábak némelykor vöröses-barnák. A homlok kissé homorú, gyöngébb (♂) vagy erősebb hosszanti léczcel. Az előtor háta kissé hosszabb, mint a milyen széles, finoman pontozott, a pontozottság oldalt erősebb mint a középén. A szárnyfedők hátul alig keskenyedők, pontozottan barázdások, a köztereeskék laposak, szélesek, finoman pontozottak, a pontok többnyire egy vonalban sorakoznak.

Nemi különbség észlelhető a harmadik haslemező szerkezetében, a hímek 3. haslemezőjének közepén szemölésszerű kiemelkedés van (lásd a 15. rajzot a 78. lapon), a negyediknek hátsó széle pedig élszerűen kiemelkedő, a nőstények ezen két haslemeze egyszerű. Hossza 4,5—5,5 mm.

Előfordul egész Európában és a Kaukázusban, faunaterületünkben a ritkább fajok közé tartozik. Termőhelyei: Budapest, Kalocsa, Boglár; Szlavonország: Dubokoj, Pleternica; Bosznia: Vitez, Čajnica és Prača.

A monophag fajok közé tartozik, a mennyiben csak a nyírfa (*Betula alba* és *pubescens*) törzsén és nagyobb ágain található, ezeken él és ezekben fejlődik. Rajzása májustól augusztusig tart. Egyetlen nemzedékben lép fel évenként, lárvái a kéreg alatt telelnek ki. Rágványában az anyamenet függőleges, több szelelő nyílással, a lárvamenetek két oldalt vízszintesen állanak, de felül és alul elhajolnak és mindinkább a függőleges irányt veszik fel. Többnyire beteges nyírfákat támad meg. El-lene legezélszerűbb úgy védekezni, hogy a megtámadott fákat kivágatjuk.

2. **Eccoptogaster scolytus** Fabricius (*Geoffroyi* Goeze, *destructor* Oliv., *Ratzeburgi* Thoms., *sulcifrons* Rey.)

Fénylő fekete vagy szurokbarna, a csápok és a lábfej sárgás-vörösek, a szárnyfedők barnák, némelykor fekete foltokkal tarkázottak. A fej rövid és széles ormánynyal végződik, a homlok rövid sarga szőrökkel sűrűn fedett, lapos (♂) vagy kissé dom-

ború (♀). Az előtor háta kissé szélesebb mint hosszú, finoman és szétszórta pontozott. A szárnyfedők hátrafelé keskenyedők, pontozottan rovátkások, a közterekek szélesek, laposak, szabálytalanul és szétszórta pontozottak. A harmadik és negyedik haslemezen egy-egy szemölésszerű dudorkával.

Nemi különbség van a homlok alkatában, a mennyiben a hímeknél lapos, a nőstényeknél kissé domború, azonkívül a hímek hasa hosszú sárga szőrökkel fedett, a nőstényeké esupasz. Hossza 4—6 mm.

Előfordul egész Európában. Termőhelyei: Budapest, Kalocsa, Mezőkovácsháza, Boglár, Brassó, Pecsényeska; *Szlovákia*: Vinkovec, Kunjevi, Bok, Otok, Rajevo, Drenovec; *Bosznia*: Treskavica planina.

Szilfákon él (*Ulmus pedunculatus* Foug., *U. montana* With., *U. glabra* Mill. és var. *suberosa* Ehrh), május vége felé rajzik és ritkán évenként két nemzedéket hoz létre. A kártételt a szilfák esúsan kezdi, itt a hajtásokat rágja meg, majd a nyár folyamán lejjebb halad és a nőstény hozzálat a 3—10 cm. hosszú anyamenet fűrásához, melyből sűrűn indulnak ki a lárvamenetek. Az anyamenet alulról halad fölfelé. Ez a faj különösen a gyöngyös fákát támadja meg, olyanokat, melyek a talajból nem nyernek kellő táplálékot, így különösen utczák két oldalán és sétátereken ültetett fák esnek áldozatául.

3. *Eccoptogaster laevis* Chapuis.

Fénylő fekete, a csápok és a lábak szára és feje vöröses-sárgák, a szárnyfedők és a czombok barnások. A homlok lapos, hosszirányban finoman kareztolt (♂) vagy erősen domború, a fejtetőn hosszanti barázdával (♀), elül két oldalt egy-egy sárga szőresomóval (♂) vagy esupasz, sárga szőresomók nélkül (♀). Az előtor háta a főtén kissé szélesebb mint hosszú, elül erősen keskenyedő, felülete szétszórta finoman pontozott. A szárnyfedők oldalai párvonalasak, pontozottan-rovátkások, a közterekek szélesek, rajtuk egy igen finom pontsor. A haslemezek közül a harmadiknak hátsó széle megduzzadt, a negyediken harántdudor emelkedik ki (♂) vagy az összes haslemezek simák (♀). Hossza 4 mm.

Közép-Európát lakja (Stájer- és Bajorország, Ausztria, Pyreneusok.) Faunaterületünkön Erdélyben (Coll Fuss; közelebbi termőhelye ismeretlen) és *Bosznia*-ban (Igman és Treskavica planina) fordul elő.

Szintén a szilfák lakója, Boszniában az *Ulmus montana*

With.-ban fejlődik. Az anyamenetek 5 cm. hosszúságot is érnek el és mélyen a külső fakelmébe mélyedő egyenes hosszmenetet alkotnak, melynek kezdete kissé ferdén álló és párzási üregekre kisért. A lárvamenetek sűrűn indulnak ki egymás mellett. Márczius végétől április végéig rajzik.

4. **Eccoptogaster pygmaeus** Fabricius (*noxius* Ratz., *armatus* Com.)

Fénylő fekete, a csápok, a szárnyfedők és a lábak vöröses-barnák. A homlok köröskörül sárga szőrökkel fedett (♂). domború és karezolt (♀). Az előtor háta domború, olyan hosszú mint széles, elül kissé keskenyedő, oldalai kerekítettek, felülete sűrűn, oldalt elmosódottan pontozott. A szárnyfedők oldalai párvonalasak, pontozott barázdáik sűrűn állanak egymáshoz, a keskeny közterees-kék símák, a varrat a paizsoeski mellett kissé mélyített. A negyedik haslemez hátsó szélének közepén széles dudorka van (♂) vagy teljesen sima (♀). Hossza 3—3.5 mm.

Előfordul Közép- és Dél-Európában és a Kaukázusban. Termőhelyei: Kaloesa, Mezókováesháza, Nagyvárad, Vratnavölgy, Nagyszeben, Nagy-Csűr, Szent-Erzsébet, Brassó, Bodza; Szlaronország: Cerna (Grabarje).

A szilfák felső galyait és ágait támadja meg, életmódját még kevésbé ismerjük.

Irodalom.

Reitter, Edm. Übersicht der mir bekannten, palaearktischen Arten der Gattung *Aromia* Serv. (Wiener Entom. Zeitg. XXV, 1906, 275—277).

A paläarktikus pézsmacinezérek meghatározására szolgáló kules, melyben a következő fajok tárgyaltnak: *Thea* Reitt. (Azori szigetek), *moschata* L. (Európa, Kis-Ázsia, Kaukázus és keletre Japánig), *Bungii* Fald. (Mongolia, Khina), *pruinosa* Reitt. (Kuldsha) és *Faldermanni* Saund. (Kelet-Szibéria, Mongolia, Khina). A mi pézsmacinezéreinknek (*A. moschata*) fajváltozatai közül az *ab. nigrocyanea* Schilsky, melynek teste fekete, gyenge fényű, Közép-Magyarországból való.

Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

XIII. Band. 7. Heft. September 1906.

S. 133. **J. Jablonowski**: Die Schildkäfer als Schädlinge der Rüben. I. (Aus dem Werke „Die tierischen Feinde der Zuckerrübe.“) Verfasser bietet eine eingehende Beschreibung des Schildkäfers (*Cassida nebulosa* L.), seiner Larve und Puppe, sowie seiner Lebensweise. Der Käfer erscheint zeitlich im Frühling, paart sich im Mai und legt seine Eier an *Chenopodium*, an welchem anfangs auch die Larve lebt. Die Schädigung seitens eines andern Schildkäfers (*Cassida viridis* L.) ist zweifelhaft; die von (*Cassida vittata* Vill.) stellt Verfasser als Irrtum hin. In der Zoolog.-bot. Gesellschaft in Wien wurde 1870 aus Pardubitz berichtet, dass dieser Käfer grossen Schaden an den Rüben anrichtete, die Art und Weise der Schädigung aber lässt anmuten, dass der Schaden von einem andern Tier herrührte, der Beobachter aber beim Suchen nach den Attentätern zufällig einen ganz unschuldigen Schildkäfer fand und diesen für den Schädling hielt.

S. 140. **A. Bartal**: Beiträge zur Dipteren-Fauna von Ungarn. II. Schluss der Enumeration.

S. 144. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Tagfalter Ungarns. XIV. *Vanessa polychloros* ist im Juni—Juli überall häufig, die ab. *pyromelas* sehr selten; *V. xanthomelas* ist in ganz Ungarn verbreitet (Juni—Juli), kommt aber nur an wenig Orten vor, ist aber allda meist sehr häufig, die ab. *Chelys* nur bei Eperjes, wo ein Hermaphrodit (links ♀, rechts ♂) bei der Zucht erzielt wurde. *Polygonia L-album* kommt im Juni—Juli im ganzen Lande, aber an wenig Fundstellen vor; *P. C-album* erscheint in 2 Generationen, die im Sommer ist var. *Hutchinsoni*, die ab. *f-album* sehr selten; *P. Egea* nur in den südlichsten Landteilen in 3 Generationen, die 2. Generation ist ab. *j-album*, die dritte var. *autumnalis*. *Arachnia Levana* ist in 2 Generationen (März-April, Juli—

August) häufig, besonders die Sommer-Generation var. *prorsa*, die ab. *porina* erscheint mehr gegen Herbst und ist im Verhältniss recht selten.

S. 150. **D. H. Fischer:** Beiträge zur Lepidopteren-Fauna von Kassa. III. Schluss der Enumeration.

S. 154. **E. Csiki:** Die Borkenkäfer Ungarns. III. Es wird mit der Beschreibung der *Eccoptogaster*-Arten begonnen. Behandelt werden *E. Ratzeburgi* Jans., *E. scolytus* F., *E. laevis* Chap. und *E. pygmaeus* F. Jede einzelne Art wird kurz beschrieben, dann folgt die geographische Verbreitung, speziell Aufzählung der ungarischen Fundorte und oekologische Mittheilungen

Literatur.

S. 156. E. Csiki bespricht Reitter's „Übersicht der mir bekannten, palaearktischen Arten der Gattung *Aromia* Serv.“

GENERA INSECTORUM

PUBLIÉS SOUS LA DIRECTION DE

P. WYTSMAN

QUELQUES EXEMPLAIRES COMPLETS ÉTANT DEPARÉILLÉS,

LES FASCICULES SUIVANTS SONT EN VENTE SÉPARÉMENT :

THE FOLLOWING PARTS ARE SOLD SEPARATELY :

COLEOPTERA

FR.

Fam. Gyrinidæ, par M. RÉGIMBART	Epuisé. Out of print.
Fam. Lathridiidæ, par M. J. BELON	Epuisé. Out of print.
Fam. Geotrupidæ, par A. BOUCOMONT	Epuisé. Out of print.
Fam. Hylophilidæ, par M. PIC.	6.—
Fam. Buprestidæ, par Ch. KERREMANS	90.—
Fam. Cleridæ, par S. SCHENKLING	43.50
Fam. Sagridæ, par M. JACOBY	5.75
Fam. Donacidæ, par M. JACOBY et H. CLAVAREAU	6.25
Fam. Crioceridæ, par M. JACOBY et H. CLAVAREAU	22.50
Fam. Carabidæ, Subfam. Mormolycinae, par E. ROUSSEAU	3.75
— Subfam. Anthiinae, par E. ROUSSEAU	9.75
Fam. Platypsyllidæ, par J. DESNEUX	4.75
Fam. Lampyridæ, par E. OLIVIER	Sous presse.
Fam. Clythridæ, par M. JACOBY et H. CLAVAREAU	Sous presse.
Fam. Megascelidæ, par M. JACOBY et H. CLAVAREAU	4.—
Fam. Megalopidæ, par M. JACOBY et H. CLAVAREAU	4.—
Fam. Paussidæ, par J. DESNEUX	13.50
Fam. Elateridæ, par SCHWARZ	Sous presse.
Fam. Passalidæ, par ZANG	Sous presse.

LEPIDOPTERA

Fam. Papilionidæ. Subfam. Leptocireinæ, par P. WYTSMAN	2.60
— Subfam. Papilioninæ, par R. RIPPON	Epuisé. Out of print.
Fam. Libytheidæ, par A. PAGENSTECHE	5.—
Fam. Epicopiidæ, par A. JANET et P. WYTSMAN	7.25
Fam. Hesperidæ, par P. MABILLE	60.—
Fam. Nymphalidæ, Subfam. Brassolinæ, par H. STICHEL	38.00
— Subfam. Dioninæ, par H. STICHEL	Sous presse.
— Subfam. Discophorinæ, par H. STICHEL	8.—
— Subfam. Amathusiinæ, par H. STICHEL	30.—
— Subfam. Heliconiinae, par H. STICHEL	48.50
— Subfam. Hyanthinae, par H. STICHEL	6.75
Fam. Sphingidæ, par W. ROTHSCHILD et W. JORDAN	Sous presse.

HYMENOPTERA

Fam. Evanidæ, par J. J. KIEFFER	Epuisé. Out of print.
Fam. Cynipidæ, par K. W. VON DALLA TORRE et J. J. KIEFFER	28.25
Fam. Mutillidæ, par E. ANDRÉ	26.75
Fam. Vespidæ, par K. W. VON DALLA TORRE	42.—
Fam. Braconidæ, par V. SZÉPLIGETI	70.75
Fam. Tenthredinidæ, par W. F. KONOW	51.50
Fam. Siricidæ, par W. F. KONOW	6.—
Fam. Lydidæ, par W. F. KONOW	8.25
Fam. Ichneumonidæ. Gruppe Ophioninæ, par V. SZÉPLIGETI	23.—
Fam. Ichneumonidæ, Subfam. Ichneumoninæ, par V. BERTHOUMIEU	26.75

ORTHOPTERA

Fam. Eumastacidæ, par M. BURR	8.25
---	------

HEMIPTERA

Fam. Pentatomidæ, Subfam. Scutellerinæ, par H. SCHOUTEDEN	37.—
— Subfam. Graphosomasinæ, par H. SCHOUTEDEN	19.—

DIPTERA

Fam. Culicidæ, par F. THEOBALD	17.50
Fam. Chironomidæ, par J. J. KIEFFER	29.50
Fam. Muscaridæ, Subfam. Oestrinæ, par A. BAU	Sous presse.

ISOPTERA

Fam. Termitidæ, par J. DESNEUX	18.—
--	------

Prière d'adresser les demandes à M. P. WYTSMAN,
43, rue St-Alphonse, BRUXELLES (Belgique).

NEW ENGLISH, FRENCH & GERMAN EDITION OF HÜBNER'S EXOTIC BUTTERFLIES

by W. F. KIRBY

Vols. 1-2-3 with 460 hand coloured plates, have issued, with letterpress.

PRICE £ 18.8.0, BOUND HALF MOROCCO

Apply VERTENEUIL & DESMET, Publishers & Printers.
BRUSSELS (Belgium)

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda, Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Ára 35 kr., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömesésére s eltartására, és csontvázak készítésére, ébrákkal 1 koroná 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére é gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjúság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna lémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk lémdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Berge,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1800 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félröpfek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. hyzer K. és Kulczynski L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman O.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar szent korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

*

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Múzeum segédőre.

*

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morphologiai részen kívül a Caraboideákat é Staphylinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia családsorozatokat fogja tartalmazni.

A munka 5 íves füzetekben jelenik meg. **egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona. bolti ára 2 kor. 40 fill.**

Megjelent az I. kötet első és második füzet.

Előjegyzések és előfizetések a szerző czimére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

Melléklet: Wytsman, Genera Insectarum.

Schmidl Sándor könyvnyomdája Budapest, VI., Uj-utca 3.

3 9088 01427 0714

Kot. 13 tucet 7

1906: sept.